

PTA-GIDS

HAVO

Erratum okt 2025_4x havo_rekenen
Erratum jan 2026_4x havo_DUTL

Geldig voor:
4 hvx havo in 2025-2026
5 hvx havo in 2026-2027

Inleiding

In deze gids vind je het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) voor de 4HVX-havolichting van augustus 2025 van het Herbert Vissers College (HVC). Het schoolexamen bevat zowel de onderdelen die in 4-havo als in 5-havo worden afgenomen.

Op het Herbert Vissers College wordt jaarlijks het (school)examenreglement en de PTA-gids voor het hele cohort samengesteld.

Dit wordt voor 1 oktober verstrekt of toegezonden aan:

- de kandidaten en hun wettelijk vertegenwoordigers;
- de inspectie

Het kan voorkomen dat het programma of het reglement voor het cohort wijzigt. Wijzigingen worden digitaal gepubliceerd.

Voor de leesbaarheid van het document is ervoor gekozen de mannelijke variant te gebruiken. Overal waar de mannelijke variant staat, kan ook het vrouwelijke equivalent gelezen worden.

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt een verslag over de domeinen: Vaardigheden en Leefomgeving. De richtlijnen hiervoor vind je in de quest van aardrijkskunde.	Praktische opdracht	35	ja	5	N.v.t.	SE + CE	A, E, F
SE-2	Je maakt een schriftelijke toets over het domein: Aarde. De richtlijnen hiervoor vind je in de quest van aardrijkskunde.	Schriftelijke Toets	30	ja	6	90	SE + CE	C
SE-3	Je maakt een schriftelijke toets over de domeinen: Ontwikkelingsland en Wereld. De richtlijnen hiervoor vind je in de quest van aardrijkskunde.	Schriftelijke Toets	35	ja	7	90	SE + CE	B, D

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Voor het schoolprogramma wordt gebruik gemaakt van de volgende twee boeken:

Bedrijfseconomie in balans havo 2e fase deel 1 (ISBN:9789462871939)

Bedrijfseconomie in balans havo 2e fase deel 2 (ISBN:9789462871977)

Het Schoolexamen (SE) bestaat uit:

4 schriftelijke toetsen

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of EXTRA	Eindtermen
SE-1	H3: Balans, Winst & Verliesrekening H5: Verzekeren H6: Interest H7: Beleggen H8: Woning H9: Familie H11: Starten onderneming H12: Rechtsvormen H13: Organisaties en maatschappij	Schriftelijke toets	15	nee	4	100	SE + CE	A,B
SE-2	H16: Personeelsbeleid H17: Eigen vermogen H18: Vreemd vermogen H19: Vermogensmarkt H20: Investeringsselectie	Schriftelijke toets	25	ja	5	100	SE + CE	C,D
SE-3	H21 t/m 24: Marketing H25: Kostensoorten H26: Begrote en werkelijke winst H27: Break-evenanalyse H28: Permanentie en matching H29: Interne verslaggeving	Schriftelijke toets	30	ja	6	100	SE + CE	E,F
SE-4	H30: Financiële planning H30 t/m 35: Externe verslaggeving	Schriftelijke toets	30	ja	7	100	SE + CE	F,G

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt een schriftelijke toets over de onderwerpen: seksualiteit, voortplanting en ontwikkeling van het organisme.	Schriftelijke Toets	30	ja	5	90	SE	A13, O6, O8, O9, P4
SE-2	Je maakt een schriftelijke toets over de onderwerpen: eiwitsynthese, moleculaire interactie, DNA-replicatie en de levenscyclus van de cel.	Schriftelijke Toets	30	ja	6	90	SE	M1, M4, M5, M6.
SE-3	Je maakt een schriftelijke toets over de onderwerpen: beweging door het organisme, waarneming door het organisme, en gedrag en interactie.	Schriftelijke Toets	30	ja	7	90	SE	O4, O5, O7
SE-4	Je maakt een praktisch dossier van de 2 verslagen van de door jou uitgevoerde practica. Ook maak je een verslag van een onderzoek dat je zelf hebt bedacht, opgezet en uitgevoerd.	Praktische opdracht	10	nee	7	N.v.t.	SE	A1 t/m 12, A14, A15, A16, P2, P5

Vak: Bewegen, sport en maatschappij*Gelijk aan het PTA van regulier havo***BSM****schooljaren
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027****Inleiding** Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Alle handelingsdelen dienen "Naar Behoren" te worden afgesloten.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's en HD's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

1. Het programma bestaat uit alléén een Schoolexamen (SE)

Er is voor BSM geen centraal schriftelijk eindexamen. (CE)

2. Deelname aan de les

BSM is een ervaringsvak. Daarmee wordt bedoeld dat de leerling voldoende aanwezig moet zijn en deel moet nemen aan de lessen. Ook in geval van blessure of herstel van ziekte is de leerling aanwezig. Er mag maximaal 1 les per periode gemist worden.

De leerling BSM heeft altijd zijn sportkleding mee voor de juiste (weers-)omstandigheden.

Bij te veel afwezigheid kan de leerling het onderdeel niet afsluiten en gaat door naar de inhaalronde. Bij blessures/ziekte wordt er een passende afspraak gemaakt.

3. Beoordeling praktijk

Tijdens de praktijk lessen worden readers uitgedeeld.

Hierin bevindt zich een logboek, dat voorafgaande aan het afsluiten van een onderdeel, moet worden ingeleverd.

Wanneer dit niet naar behoren wordt ingeleverd zal de leerling automatisch doorgaan naar de inhaalronde. Dit geldt ook voor blessures.

Inhaal momenten:

1 In de week voor de kerstvakantie

2 In de week voor de 3e SE week.

4. Doubleren

In geval van doubleren kunnen (na toestemming van de teamleider) je cijfers blijven staan.

Het vak hoeft niet opnieuw gevolgd te worden. Kies je ervoor om het vak te herkansen dan doe je alle onderdelen van het jaar weer mee met de klas.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Organisatieleer	Schriftelijke toets	7	nee	1, 2	50	SE	C2, C3, C4 en D3
SE-2	Sportgeschiedenis en toekomst (toets)	Schriftelijke toets	4	nee	3, 4	100	SE	E1, E3, E3 en E4
	Sportgeschiedenis en toekomst (presentatie)	Praktische opdracht	6			n.v.t		
SE-3	Spelregel kennis en tactiek	Schriftelijke toets	7	nee	5	50	SE	B1 en C2
SE-4	EHBSO	Schriftelijke toets	7	nee	6, 7	100	SE	D1, D2 en D3
SE-PO1	Atletiek 1 spring en loop onderdelen	Praktische opdracht	8	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B4, C1, C2 en C3
SE-PO2	Basketbal	Praktische opdracht	6	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B5, C1, C2 en C3
SE-PO3	Klimmen	Praktische opdracht	6	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B2, C1, C2 en C3
SE-PO4	Judo	Praktische opdracht	8	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B5, C1, C2 en C3
SE-PO5	Honkbal	Praktische opdracht	6	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B1, C1 C2 en C3
SE-PO6	Terugslag spel	Praktische opdracht	6	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B1, C1 C2 en C3
SE-PO7	Turnen/ Freerunnen	Praktische opdracht	6	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B2, C1 C2 en C3
SE-PO8	Dansshow	Praktische opdracht	15	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B3, C1, C2, C3 en C4
SE-PO9	Atletiek 2 werp onderdelen en een bewegingsanalyse	Praktische opdracht	8	nee	1-7	n.v.t	SE	A, B4, C1, C2, en C3
SE-HD1	Organiseren van een sportevenement, dan wel het voorbereiden en lesgeven aan een andere klas. Dient afgesloten te worden met een Naar Behoren . (NB)	Handelings deel	nb/nnb	nee	1-4	n.v.t	SE	C2, C3 en D3
SE-HD2	Sport en maatschappij. Hieronder vallen o.a.: Geven van trainingen op eigen club, helpen bij sportdagen intern en extern, geven lessen aan andere klassen, begeleiden werkweek. Het dient in 5-havo in de 2e periode afgesloten worden met een naar behoren (NB)	Handelings deel	nb/nnb	nee	1-6	20 uur	SE	E en C

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt kennis met- en verkent het vak CKV. - Je verkent een kunstdiscipline - Je maakt een cultureel zelfportret. Dit presenteert je in de toetsweek. De stof en richtlijnen zijn te vinden in de Quest.	Praktische opdracht	30	nee	1	N.v.t.	SE	A
SE-2	Je maakt kennis met- en presenteert een praktische opdracht op basis van: - Twee kunstdisciplines - Een dimensie Je presenteert bovenstaande als PO in de toetsweek. De stof en richtlijnen zijn te vinden in de Quest.	Praktische opdracht	30	nee	2	N.v.t.	SE	B, C
SE-3	Je maakt kennis met- en presenteert een praktische opdracht op basis van: - Twee nieuwe kunstdisciplines - Een dimensie Je presenteert bovenstaande als PO in de toetsweek. De stof en richtlijnen zijn te vinden in de Quest.	Praktische opdracht	30	nee	3	N.v.t.	SE	B, C
SE-4	Je onderneemt een culturele activiteit naar keuze. Je geeft een creatieve eindpresentatie over je gehele kunstdossier. De stof en richtlijnen zijn te vinden in de Quest.	Praktische opdracht	10	nee	4	15	SE	D

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Erratum 4x-havo, januari 2026

Het Schoolexamen bestaat uit:

Extensief lezen: 3 schriftelijke toetsen (A)
 Grammatica: 1 schriftelijke toets (B)
 Schrijfvaardigheid: 1 schriftelijke toets (C)
 Kijk- / luistervaardigheid: 1 kijk- en luistertoets (D)
 Spreek- en Gespreksvaardigheid: 1 mondelinge toets (MO)

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE- periode	Tijds duur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-A1	Extensief lezen (in eigen beheer afspreken met leerlingen)	Schriftelijke toets	5	nee	2	50	SE + CE	E1
SE-A2	Extensief lezen (in eigen beheer afspreken met leerlingen)	Schriftelijke toets	5	nee	4	50	SE + CE	E1
SE-B	Grammatica alle behandelde grammatica	Schriftelijke toets	10	nee	4	50	SE	D1
SE-A3	Extensief lezen (in eigen beheer afspreken met leerlingen)	Schriftelijke toets	5	nee	5	50	SE + CE	E1
SE-C	Schrijfvaardigheid het schrijven van een persoonlijke of zakelijke brief	Schriftelijke toets	25	ja	5	100	SE	D1
SE-D	Kijk- en luistertoets wordt afgenomen op de landelijke adviesdatum	Kijk- en luister toets	25	nee	6-7	60	SE	B
SE-MO	Spreek- en gespreksvaardigheid	Mondelinge toets	25	ja	7	20	SE	C1, C2
			100					

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE- periode	Tijds duur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Onderzoek en experiment, Keuzeonderwerp	Praktische opdracht	10	ja	5	n.v.t.	SE	J, K
SE-2	Vragers en Aanbieders, Markt en Overheid	Schriftelijke Toets	30	ja	5	90	SE	A, C, D, F, G
SE-3	Verdienen en Uitgeven, Jong en Oud	Schriftelijke Toets	30	ja	6	90	SE	A, E, F, G, H, I
SE-4	Markt en Overheid, Jong en Oud, Europa	Schriftelijke Toets	30	ja	7	90	SE	A, D, F, G, H, I

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.
 * In totaal leest de leerling minimaal 5 literaire Engelse werken gedurende de bovenbouw havo.
 Leerlingen kiezen titels uit een lijst of in overleg met de docent; dit betreft werken die gelden als (jong)volwassenenliteratuur.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Schrijfvaardigheid + literaire ontwikkeling Je kunt zowel persoonlijke correspondentie als reviews als artikelen schrijven. In deze stukken kun je reflecteren op de inhoud van min. 3 literaire werken. (ERK: B1)	Schriftelijke Toets	30	ja	5	90	SE	D1, D2, E1, F
SE-2	Kijk/Luistervaardigheid Je kunt globaal, voorspellend en in detail video- en audiomateriaal in het Engels begrijpen. (ERK: B1/B2)	Kijk- en luistertoets	30	ja	6	60	SE	B, F
SE-3	Spreken Je kunt een heldere mondelinge beschrijving geven van een persoon, object of verhaal uit de Engelssprekende wereld. Je kiest uit een ruime lijst van onderwerpen, of laat een eigen onderwerp goedkeuren door de docent. (ERK: B1/B2)	Mondelinge toets	20	ja	6	15	SE	C2, D1, E1, E2
SE-4	Gespreksvaardigheid + literaire ontwikkeling Je kunt in een gesprek een overzicht geven van je gelezen literaire werken*, waarin je je mening presenteert en uitlegt welke plaats deze werken innemen in jouw leefwereld. (ERK: B1/B2)	Mondelinge toets	20	ja	7	15	SE	C2, D1, E1, E2

Inleiding

Het vak godsdienst heeft geen schoolexamen, maar dient voldoende te zijn afgesloten om deel te nemen aan het centraal examen.
 Om een voldoende te behalen voor godsdienst moeten de leerlingen in het eindexamenjaar voor de gemaakte praktische opdrachten gemiddeld een 5,5 of hoger scoren. Als een leerling een gemiddeld cijfer van 5,4 of lager heeft, maakt hij of zij een vervangende opdracht. Het cijfer voor deze vervangende opdracht geldt als het nieuwe eindcijfer.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
TTS-1	De leerling maakt kennis met morele dilemma's, verwoordt eigen morele waarden en normen en presenteert deze aan de groep. Competent tot ethisch gefundeerd waarden en handelen De leerling is zich bewust van moraliteit en heeft zicht op eigen morele beginselen waaruit gehandeld wordt.	Praktische opdracht	50	ja	5	15	Schooleigen	Ethiek
TTS-2	De leerling woont een religieuze/levensbeschouwelijke viering naar keuze bij en heeft een gesprek met een deelnemer van deze bijeenkomst. In een verslag reflecteert hij op de viering en de betekenis ervan voor de geïnterviewde persoon. Sociaal competent De leerling participeert in zinsverbanden die berusten op affectieve en institutionele relaties tussen individuen. Competent in communicatie en dialoog De leerling luistert naar visies van anderen, reflecteert daarop, verwoordt en verantwoordt de eigen visie tegenover anderen.	Praktische opdracht	50	ja	6	N.v.t.	Schooleigen	Bezoek viering

Vak:

Geschiedenis

GES

schooljaren
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt ID-kaarten bij historische personen uit Tijdvak 1 t/m Tijdvak 4. De ID-kaarten tonen aan waarom een bepaald persoon bij een bepaald tijdvak hoort.	Praktische opdracht	10	nee	5	N.v.t.	SE	A
SE-2	SE over thema 1: The British Empire – opkomst van een wereldrijk + TV 5 t/m 8 + HC Britse Rijk	Schriftelijke Toets	30	ja	5	90	SE + CE	A, B, C
SE-3	SE over thema 2: Nationaalsocialisme, communisme en kapitalisme in de 20e eeuw + TV 9 + TV 10 + HC Duitsland 1918 - 1991	Schriftelijke Toets	30	ja	6	90	SE + CE	A, B, C
SE-4	SE over Staatsinrichting en parlementaire geschiedenis van Nederland vanaf 1795 + HC Nederland 1948 - 2008	Schriftelijke Toets	30	ja	7	90	SE + CE	A, B, D

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Onderzoek naar vaardigheden.	Praktische opdracht	15	nee	5	N.v.t.	SE	A1, A3, B, C
SE-2	Cultuur van de kerk + Cultuur van de moderne massacultuur.	Schriftelijke toets	10	ja	5	90	SE	A
SE-3	Start meesterwerk: met onderzoek naar een kunstvorm, kunstenaar of beelden werk in relatie tot de examenstof en de theorie.	Praktische opdracht	15	nee	6	n.v.t.	SE	A1, A2, A3, B
SE-4	Cultuur van de kerk + Cultuur van de moderne massacultuur.	Schriftelijke toets	10	ja	6	90	SE	A, B, C
SE-5	Eindopdracht Meesterwerk: op basis van je onderzoek uit periode 6, je opgedane kennis en vaardigheden uit leerjaar 4 en 5 en het thema van dit schooljaar. Meer informatie is te vinden in de quest. Het beeldend werk wordt gepresenteerd tijdens een examenexpositie op school.	Praktische opdracht	40	nee	7	n.v.t.	SE	A1, A3, B
SE-6	Cultuur van de kerk + Cultuur van de moderne massacultuur	Schriftelijke toets	10	ja	7	90	SE	A, B, C

Vak: Lichamelijke opvoeding*Gelijk aan het PTA van regulier havo***LO****schooljaren**
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027**Inleiding Het examen bestaat alleen uit een Schoolexamen (SE).**

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A Vaardigheden**Domein B** Bewegen**Domein C** Bewegen en regelen**Domein D** Bewegen en gezondheid**Domein E** Bewegen en samenleving.

Het vak LO telt mee voor het examen havo.

Dat wil zeggen dat alle resultaten van de praktische opdrachten die je in het eindexamenjaar behaalt tijdens de lessen LO, sportoriëntatie, sportdagen of afsluitmomenten, meetellen in de eindbeoordeling.

Wanneer je aan onderstaande voorwaarden voldoet, dan zal de eindbeoordeling met een voldoende of goed worden beoordeeld.

1. Actieve deelname

2. Werkhouding

3. Omgang met klasgenoten en docent

4. Houden aan afspraken

Beoordeling:

Op de website van het HVC vindt je een uitgebreide toelichting over de beoordeling middels een RUBRIC voor het vak LO.

Het gemiddelde van al de behaalde cijfers wordt uiteindelijk omgezet in een letter.

Hierbij is:

O = 5,4 of minder

V = 5,5-7,4

G = 7,5 of meer

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-PO1	Slag en loopspelen, vast onderdeel: softbal.	Praktische opdracht	25	nee	5-6	n.v.t	SE	A, B
SE-PO2	Doelspelen binnen/buiten. Keuze uit de doelspelen: Hockey, voetbal, american football, handbal, basketbal, hakobal	Praktische opdracht	25	nee	5-6	n.v.t	SE	A, B, C
SE-PO3	Terugslag spelen. Keuze uit: Volleybal, short tennis, badminton	Praktische opdracht	25	nee	5-6	n.v.t	SE	A, B, C
SE-PO4	Keuze momenten: Verplicht onderdeel crossfit, verder keuze uit: turnen, atletiek, zelfverdediging en bewegen op muziek	Praktische opdracht	25	nee	7	n.v.t	SE	A, B, D, E

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Alle handelingsdelen dienen "Naar Behoren" te worden afgesloten.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan HD's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
HD-1	Je maakt een LOB-portfolio met tenminste de volgende onderdelen: - Verslag van een open dag - Verslag van een gesprek met je decaan - Een CV - Verslag van een keuze activiteit uit de LOB quest	Handelingsdeel	nb/nnb	nee	7	N.v.t.	Schooleigen	N.v.t.

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je leert over de beginselen van de rechtsstaat en de vormgeving en spanningen die komen kijken bij de rechtsstaat in Nederland. Je leert hoe de Nederlandse rechtsstaat zich verhoudt tot andere rechtsstaten in de westerse wereld.	Schriftelijke Toets	25	ja	1	60	SE	Domein A + B: Rechtsstaat
SE-2	Je leert hoe de structuur van de Nederlandse parlementaire democratie in elkaar steekt. Je leert hoe de parlementaire democratie beïnvloed wordt door de samenleving. Je leert welke gevolgen de Europese Unie heeft voor de politieke rechten van de Europese burger.	Schriftelijke Toets	25	ja	2	60	SE	Domein A + C: Parlementaire democratie
SE-3	Je leert over de geschiedenis van de pluriforme samenleving. Je leert hoe de pluriforme samenleving zich verhoudt tot sociaal-economische, politieke en sociaal-culturele vraagstukken in de samenleving. Je leert over de gevolgen van Europese integratie voor de Nederlandse cultuur en identiteit.	Schriftelijke Toets	25	ja	3	60	SE	Domein A + E: Pluriforme samenleving
SE-4	Je leert over de geschiedenis van verzorgingsstaat. Je leert over de kenmerken van de verzorgingsstaat en sociale rechten en plichten die daarbij horen. Je leert hoe de verzorgingsstaat in de praktijk werkt.	Praktische opdracht	25	ja	4	N.v.t.	SE	Domein A + D: Verzorgingsstaat

Inleiding

Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.
 Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Methode: Seneca havo v2

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A Vaardigheden
 Domein B Vorming (binnen een specifieke context)
 Domein C Verhouding (binnen een specifieke context)
 Domein D Binding (binnen een specifieke context)
 Domein E Verandering (binnen een specifieke context)
 Domein F Analyse van een sociale actualiteit
 Domein G Analyse van een politieke actualiteit (binnen een specifieke context)

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op de (sub)domeinen B, C, D, E1 en E2, in combinatie met domein A.
 Het College voor Toetsing en Examens stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast.
 Het College voor Toetsing en Examens maakt indien nodig een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op subdomeinen E3 en E4 en, naar keuze van het bevoegd gezag, domein F of G, in combinatie met domein A en:
 - indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: ook een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
 - indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Het schoolexamen (SE) bestaat uit:
 6 schriftelijke toetsen
 1 praktische opdracht

zie ook:

<https://www.examenblad.nl/system/files/exam-document/2024-07/syllabus-maatschappijwetenschappen-havo-2026-versie-2.pdf>

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Seneca H1, H2 -De samenleving en het individu -De samenleving en bindingen	Schriftelijke toets	5	ja	2	100	SE	B, C, D, E
SE-2	Seneca H3, H4 -De samenleving en verschillen -Politiek in theorie	Schriftelijke toets	5	ja	3	100	SE	A, B, C, D
SE-3	Seneca H1 tm H5 -De samenleving en het individu -De samenleving en bindingen -De samenleving en verschillen -Politiek in theorie -Onderzoeksvaardigheden	Schriftelijke toets	15	nee	4	100	SE	A, B, C, D, E
SE-4	Seneca H6, H7 + H5 -Politiek in praktijk -Vormingsvraagstuk: Samenlevingsvormen -Onderzoeksvaardigheden	Schriftelijke toets	20	ja	5	100	SE	A, B, C, D, E en bijlage 5
SE-5	Seneca H8, H9 + H5 -Verhoudingsvraagstuk: Maatschappelijke verschillen -Bindingsvraagstuk: Veiligheid -Onderzoeksvaardigheden	Schriftelijke toets	20	ja	6	100	SE	A, B, C, D, E
SE-6	Alle hoofdstukken (alle examenstof)	Schriftelijke toets	30	ja	7	150	SE	A,B,C,D,E,Bijlage 5
SE-PO	Analyse van een politieke of sociale actualiteit Onderzoeksvaardigheden	Praktische opdracht	5	nee	2-4	n.v.t	SE	A, F, G

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE- periode	Tijds duur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt een praktische opdracht over een modelstudie. De stof en richtlijnen zijn te vinden in de quest van natuurkunde	Praktische opdracht	30	nee	5	N.v.t.	SE + CE	A, D, I
SE-2	Je maakt een toets over het onderwerp "aarde en klimaat" De stof is te vinden in de quest van natuurkunde	Schriftelijke Toets	35	ja	6	60	SE + CE	A, E2
SE-3	Je maakt een schriftelijke toets over het onderwerp "menselijk lichaam" De stof is te vinden in de quest van natuurkunde	Schriftelijke Toets	35	ja	7	60	SE + CE	A, F

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Gedocumenteerde schrijfopdracht Alle informatie hierover vind je in de quest.	Schriftelijke Toets	30	ja	5	120	SE	A, C, D
SE-2	Debat Je neemt deel aan een debat over een maatschappelijk onderwerp dat gerelateerd is aan het schoolvak Nederlands.	Mondelinge toets	35	ja	6	45	SE	B, D, F
SE-3	Mondeling literatuur Je neemt deel aan een leeskring waarin je met andere leerlingen in gesprek gaat over de door jullie gelezen literaire werken (8 per persoon).	Mondelinge toets	35	ja	7	30	SE	B, E

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Het Schoolexamen bestaat uit:

6 Modules elk met eigen eisen

1 Eindopdracht

Dit wordt getoetst via:

5 schriftelijke toetsen

7 praktische opdrachten

Verder moeten de logboekregistraties en dossiers in alle modules als naar behoren beoordeeld zijn.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1a	Forensisch onderzoek Dossier	Praktische opdracht	5	nee	1	n.v.t	SE	A,B, E
SE-1b	Forensisch onderzoek Schriftelijke toets	Schriftelijke toets	5	nee	1	50	SE	A,B, E
SE-2	Rijden onder invloed Presentatie	Praktische opdracht	10	nee	2	50	SE	A,B,D,E
SE-3a	Ruimte voor de rivier Presentatie	Praktische opdracht	5	nee	3	n.v.t	SE	A,B,C,D
SE-3b	Ruimte voor de rivier Schriftelijke toets	Schriftelijke toets	5	nee	3	50	SE	A,B,C,D
SE-4a	Aërosolen en vuile lucht Presentatie	Praktische opdracht	5	nee	4	n.v.t	SE	A,B,C,E
SE-4b	Aërosolen en vuile lucht Schriftelijke toets	Schriftelijke toets	5	nee	4	50	SE	A,B,C,E
SE-5a	Dynamische modellen Schriftelijke toets	Schriftelijke toets	6	ja	5	50	SE	A,B,C,D
SE-5b	Dynamische modellen Praktische opdracht I (maken van een model en een kort verslag)	Praktische opdracht	7	nee	5	n.v.t	SE	A,B,C,D
SE-5c	Dynamische modellen Praktische opdracht II (maken van een model en een kort verslag)	Praktische opdracht	7	nee	5	n.v.t	SE	A,B,C,D
SE-6	Overleven in het International Space Station Schriftelijke toets	Schriftelijke toets	20	ja	6	50	SE	A,B,D,E
SE-7	Eindopdracht Schriftelijk verslag en mondelinge presentatie van een zelfuitgevoerd veld- of experimenteel onderzoek of van een ontwerp	Praktische opdracht	20	nee	7	n.v.t	SE	A

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

1. Tot het SE havo behoort ook het maken van een Profielwerkstuk (PWS). Dit is een werkstuk waarin op geïntegreerde wijze kennis, inzicht en vaardigheden aan de orde komen bij het doen van een eigen onderzoek en de verslaglegging hiervan. Het vormt hiermee het logische eindpunt van de wetenschapsleerlijn.
2. Het onderwerp van het PWS moet betrekking hebben op een van de examenvakken.
3. Het PWS moet in het laatste schooljaar worden gemaakt. Een leerling moet ten minste 80 SLU aan dit werkstuk besteden. De titel van het werkstuk wordt op de examencijferlijst vermeld.
4. Het PWS wordt gemaakt in groepjes van twee leerlingen.
5. Voor de zomervakantie wordt er tijd vrijgemaakt onder leiding waarin de leerlingen werken aan de start van hun profielwerkstuk.
6. Voor de zomervakantie zullen de leerlingen aan een docent worden gekoppeld die hen tijdens de rest van het traject zal begeleiden. Zij worden geacht om minstens éénmaal een gesprek te hebben gehad met hun begeleider, voordat zij plaatsnemen in 5-havo.
7. In de eerste maanden van 5-havo moet veel energie in het PWS worden gestoken. Van de leerlingen wordt verwacht dat zij zelf regelmatig contact met hun begeleider zoeken. Het opzetten en het uitvoeren van het onderzoek en de verslaglegging hiervan zijn de punten waarop de beoordeling plaatsvindt.
8. In december van het laatste leerjaar (5-havo) moet het PWS bij de begeleidende docent worden ingeleverd, in fysieke vorm. Begeleider en een gekoppelde tweede lezer bepalen samen het cijfer. Bij onenigheid kan er met wederzijds goedvinden besloten worden te middelen. In een uiterst geval kan er een beroep worden gedaan op het bevoegd gezag.
9. Het profielwerkstuk is herkansbaar.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
Cijfer PWS	De handleiding inclusief fasering voor het maken van een profielwerkstuk is te vinden via de quest.	Praktische opdracht	33,3% van het combinatiecijfer	ja	7	80 uur	SE	N.v.t.

Vak:

Rekenen 3F

R3F

schooljaren
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027

Inleiding

Het PTA bevat enkel afsluitende opdrachten die rekendoelen uit het referentie niveau 3F bevatten. Het eindcijfer wordt vermeld op een bijlage bij de cijferlijst van het diploma en telt niet mee in de zak-/slaagregeling.

Erratum 4xh, oktober 2025

De toetsen worden afgenomen in leerjaar 4 (alleen voor de leerlingen zonder wiskunde in hun pakket).

Voor de herkansingen van de Rekentoets geldt dat deze niet meetellen voor het totaal aantal herkansingen, zoals in het examenreglement wordt genoemd.
De toets is onbeperkt herkansbaar.

Het streven is dat alle leerlingen de toets voldoende afronden.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijds duur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Getallen, Verhoudingen, Meten & Meetkunde en Verbanden	Schriftelijke toets	100	ja	1	50	SE	Streefniveau 3F

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je maakt een toets over de volgende onderwerpen: - Chemisch rekenen - Chemische bindingen - Organische chemie - Zouten - Reacties in beweging - Chemisch evenwicht - Zuur base reacties De stof is te vinden in de quest van scheikunde.	Schriftelijke Toets	40	ja	5	60	SE + CE	A, B, C
SE-2	Je maakt een toets over de volgende aspecten: - Polymeren - Chemie van het leven - Groenere industrie De stof is te vinden in de quest van scheikunde.	Schriftelijke Toets	40	ja	6	60	SE + CE	A, B, C, E, F, G
SE-3	Je voert een experimenteel onderzoek uit en maakt hier een opdracht over. De stof is te vinden in de quest van scheikunde.	Praktische opdracht	20	ja	7	60	SE + CE	A, B, C, D

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.
De bij (*1) genoemde boeken, teksten of gedichten worden gekozen vanaf een vooraf vastgestelde lijst met geschikte titels. Alleen na goedkeuring van de vakdocent kan van deze lijst worden afgeweken.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Je kunt n.a.v. teksten een brief schrijven in het Spaans op ERK A2+ met daarin je mening en/of argumenten geven over het onderwerp.	Schriftelijke Toets	25	ja	5	90	SE	K: 1, 2, 3, 7
SE-2	Je kunt een presentatie geven op ERK B1 niveau over een onderwerp gericht op Spanje (Bijvoorbeeld over actualiteit, cultuur, geschiedenis). Het onderwerp stel je vooraf vast met de docent.	Mondelinge toets	25	ja	6	15	SE	K: 1, 2, 3, 6
SE-3	Kijk/Luistertoets. Het moment van deze toets wordt door het cito gecommuniceerd en dit valt of binnen periode 6, of binnen periode 7.	Kijk- en luistertoets	25	nee	6 of 7	60	SE	K: 1, 2, 3, 5 V: 3
SE-4	Voortbouwend leesdossier (*1): gebaseerd op boeken, teksten en gedichten op ERK B1 niveau in het Spaans 2 boeken op ERK B1 niveau 2 teksten op ERK B1 niveau 2 gedichten op ERK B1 niveau. De vragen over deze werken zijn zowel in het Spaans als in het Nederlands en moeten, tenzij anders vermeld, in het Nederlands worden beantwoord.	Schriftelijke Toets	25	ja	7	15	SE	K: 1, 2, 3, 4 V: 1, 3

Vak:

Wiskunde A

WISA

schooljaren
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Aanvullende informatie over de eisen waaraan PO's dienen te voldoen ontvangt de leerling van de vakdocent.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE-periode	Tijdsduur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Toets basisvaardigheden Algebra Verbanden Veranderingen De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Schriftelijke Toets	50	ja	5	90	SE	A, B, C, D
SE-2	Praktische opdracht: Statistiek met de computer De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Praktische opdracht	25	ja	6	N.v.t.	SE	E5
SE-3	Telproblemen De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Praktische opdracht	25	ja	7	N.v.t.	SE	B3

Vak:

Wiskunde B

WISB

schooljaren
4-x havo 2025-2026
5-x havo 2026-2027

Inleiding Alle eenheden volgens het schoolexamenprogramma vindt u in het onderstaande PTA.

Naam	Uitgebreide uitleg	Type toets	weging	Herkansing	SE- periode	Tijds duur	SE en/of CE of schooleigen	Eindtermen
SE-1	Basisvaardigheden De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Schriftelijke Toets	40	ja	5	90	SE	A
SE-2	Formules en veranderingen De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Schriftelijke Toets	40	ja	6	90	SE	D
SE-3	Meetkundige berekeningen De stof voor deze periode is te vinden in de quest van wiskunde	Schriftelijke Toets	20	ja	7	90	SE	C